

Dorota Rynio

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: dorota.rynio@ue.wroc.pl

**IDEA MIASTA ODPOWIADAJĄCEGO
JAKO WYZNACZNIK PROGRAMOWANIA
ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO
NA PRZYKŁADZIE WROCŁAWIA**

**RESPONDING CITY IN THE WAY
OF PROGRAMMING OF SOCIO-ECONOMIC
DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF WROCLAW**

DOI: 10.15611/pn.2017.490.16

JEL Classification: R23, R58

Streszczenie: Celem opracowania jest przedstawienie uwarunkowań i podstaw funkcjonowania miasta „odpowiadającego”, które w turbulentnym otoczeniu staje się oczekiwanym zachowaniem i dążeniem władz jednostek osadniczych. Na tym tle istotnym celem staje się określenie priorytetów opracowania strategii rozwoju miasta, której ustalenia sprostają wielowymiarowym oczekiwaniom. W publikacji zastosowano następujące metody badawcze: opisową, studia literaturowe, porównania i proste metody statystyczne. Analiza dotyczy horyzontu pierwszego 20-lecia XXI w.

Słowa kluczowe: miasto odpowiadające, miasto dopasowane, partycypacja.

Summary: The goal of this elaboration is to show conditions and bases of functionality of responding city which in turbulent environment will become expected behavior and pursuance of authorities of settlement units. The main goal becomes description of strategy city development priorities. In the publication description, literature studies and comparisons are used as research methods. The analysis concerns first twenty-year period of the 21st century.

Keywords: responding city, adjusted city, participation.

1. Wstęp

We współczesnym świecie miasta stanowią istotne podmioty rozwoju społeczno-gospodarczego globalnej gospodarki. Ich znaczenie jest zróżnicowane z wielu przyczyn, takich jak m.in.: wielkość, położenie, stan gospodarki, zasoby. W zmiennych warunkach gospodarki światowej miasta są skoncentrowane na zdywersyfikowa-

nych celach i priorytetach, jednak pewne założenia ich funkcjonowania i dążeń pozostają wspólne. Wynika to z cech i uwarunkowań gospodarki światowej. Głównym wyznacznikiem i czynnikiem przekształceń w gospodarce jest zmiana. Zmiana staje się początkiem i końcem procesów zachodzących w gospodarce. Konsekwencją zmiany staje się konieczność dalszego wprowadzania przekształceń. Wobec tego jedynym pewnikiem staje się również zmiana. Oczekiwanie na wielodzielnicową zmianę w bezpośredni sposób powinno wpływać na programowanie rozwoju społeczno-gospodarczego miasta. Współczesne miasta, przyjmując za wytyczną działania zmianę, a co za tym idzie, niepewność, którą ona ze sobą niesie, przekształcając podejście do tworzenia strategii rozwoju i wyboru kreowanego modelu miasta. Nowe uwarunkowania zarządzania miastem wymagają od wielu grup podmiotów w ośrodkach miejskich wzajemnego uwzględnienia ich rosnących potrzeb. Dochodzi również do zmian w hierarchii czynników decydujących o rozwoju społeczno-gospodarczym, gdzie coraz częściej kapitał ludzki stanowi o inicjacji procesów rozwojowych. Wzrost jakości kapitału ludzkiego przekłada się na podnoszenie jego świadomości oraz chęć do formułowania, a także zgłaszania potrzeb. Zmiany techniczne i technologiczne wpływają na przedsiębiorstwa, które chcąc podwyższyć pozycję konkurencyjną muszą dostosowywać się do zmiennych uwarunkowań, co generuje potrzeby formułowane przez te podmioty. Władze miast nie tylko powinny uwzględnić konsekwencje zmian, ale i odpowiadać na potrzeby tych podmiotów. Miasta odpowiadające stanowią odpowiedź na wyzwania XXI w.

Celem opracowania jest przedstawienie uwarunkowań i podstaw funkcjonowania miasta odpowiadającego, które w turbulentnym otoczeniu staje się oczekiwanym zachowaniem i dążeniem władz jednostek osadniczych. Na tym tle istotnym celem staje się określenie priorytetów opracowania strategii rozwoju miasta, której ustalenia sprostają wielowymiarowym oczekiwaniom. W publikacji zastosowano następujące metody badawcze: opisową, studia literaturowe i porównania. Analiza dotyczy horyzontu pierwszego 20-lecia XXI w.

2. Uwarunkowania funkcjonowania miast na początku XXI w.

W początkach XXI w. kontynuowane są procesy realizowane w poprzednim stuleciu: globalizacja, integracja i regionalizacja [Europejska Rada Urbanistów 2003, s. 10; Lorens 2014]. Procesy te zachodzą w zróżnicowany sposób ze względu na ich intensywność; przebiegają one równocześnie, choć nie wszystkie są rejestrowane w każdej przestrzeni. W miastach koncentrują się konsekwencje tych procesów, dochodzi tu do wystąpienia efektów synergii, które w zdywersyfikowany sposób wpływają na rozwój społeczno-gospodarczy jednostek osadniczych. Miasta stoją przed wieloma wyzwaniami, które z jednej strony inicjują ich aktywność, a z drugiej wymuszają działanie. Przesłanki te wraz z innowacyjnością i pewnością zmian tworzą zbiór nowych uwarunkowań funkcjonowania miast.

Dylematy, które stoją przed władzami miast, dotyczą wyboru modelu ośrodka miejskiego (z kreowaniem ścieżki rozwoju miasta przyszłości włącznie) rozwiązywania

problemów oraz antycypacji i przygotowania na zmiany. Współcześnie władze miasta, działając w warunkach zmienności i niepewności, koncentrują się na działaniach realizowanych „tu i teraz”, przy dużym nacisku na planowanie w średnim okresie i ukierunkowaniu dostosowawczym w długim okresie. Istotne są także tendencje światowe do otwierania się miast i sieciowego ich połączenia. Z jednej strony otwartość i sieciowe połączenie prowadzą do istotnego dla miasta zaopatrzenia w czynniki i możliwości rozwoju; decyduje to także o dostępności ośrodka miejskiego. Z drugiej strony niesie to ze sobą negatywne konsekwencje, które dotyczą przede wszystkim mieszkańców i ich jakości życia. W szczególności uciążliwy staje się nieregulowany napływ turystów, co odczuły takie miasta, jak: Barcelona, Praga, Paryż, Amsterdam, Wenecja, Wiedeń, Hamburg i Berlin. Z otwartości tych miast i ich usieciowienia skorzystali podróżujący, organizatorzy, właściciele wynajmowanych kwater. Z kolei mieszkańcy mają odmienne zdanie na temat intensywnego i nieograniczonego jakościowo i ilościowo napływu turystów. W przypadku miast przyciągających ze względu na walory zabudowy historycznej, gdzie często mamy do czynienia ze zwartą zabudową, a atrakcje są rozmieszczone na kilku kilometrach kwadratowych, jak to jest w np. Barcelonie, Pradze czy Salzburgu, tłum zwiedzających utrudnia życie mieszkańcom oraz wpływa na wzrost cen usług i towarów. Mieszkańcy uciekają z centrum, jak jest to widoczne w Wenecji, centra miast coraz bardziej się wyludniają. Podróżni przyjeżdżają do danej lokalizacji m.in. w celu zapoznania się z lokalną kulturą, tradycyjną kuchnią i zwyczajami, w praktyce często wybierają znane im marki do zaspokojenia potrzeb i ewentualnie podejmują pojedyncze próby korzystania z dobrodziejstw związanych z lokalizmem, co oznacza, że w dłuższej perspektywie w miejsce lokalnych knajpek, lokali gastronomicznych i tradycyjnej kultury sieciowe podmioty i kultura niskiego rzędu.

Kolejnym uwarunkowaniem funkcjonowania miast na początku XXI w. jest intensywny postęp techniczno-komunikacyjno-informacyjny i sprzeczna z tym sztywność struktur części miast i ich skostniałość. Postęp wymaga szybkich dostosowań do nowych warunków konkurencyjnych, miasta chcące podlegać szybkiemu rozwojowi wprowadzają innowacje w tym zakresie do swojego funkcjonowania w celu wypracowania lepszej pozycji konkurencyjnej. Część miast z różnych przyczyn podchodzi do nowości techniczno-komunikacyjno-informacyjnych zachowawczo, bądź w ogóle ich nie wprowadza, bądź w ograniczonym zakresie. Wynika to z tradycyjnej postawy władz miast i braku chęci do wprowadzania zmian. Utrzymanie dotychczasowej ścieżki rozwoju staje się priorytetem w takich sytuacjach. Jeśli wybór ten wynika z posiadania rzadkich lub poszukiwanych zasobów, to miasto jest w stanie utrzymać dotychczasową pozycję konkurencyjną i rozwijać się, jednakże oparcie gospodarki miasta na jednym zasobie jest ryzykowne w długim okresie ze względu na czynnik ograniczoności, modę i turbulencje koniunktury. Tradycyjne dziedziny determinujące rozwój miasta nie oznaczają jego zacofania technicznego, nic nie stoi na przeszkodzie, aby tradycyjne działy absorbowwały najnowsze rozwiązania techniczne, technologiczne i komunikacyjne. Jednocześnie może dochodzić do dywersyfikacji działów

rozwojowych miasta, powstaje czas niezbędny na wprowadzenie nowych inwestycji bądź na rozwój już funkcjonujących przedsięwzięć. Nowe rozwiązania z zakresu techniki, technologii i komunikacji pozwalają na osiągnięcie efektów dotychczas niespotykanych, które wpływają na szybkość zmian, ich jakość oraz możliwość wykonania wielu zadań jednocześnie i skracają dystans.

Innym uwarunkowaniem są przekształcenia w strukturze demograficznej miast, gdzie ośrodki wysoko rozwinięte przyciągają młody zasób ludzki, co służy odnowie lub poprawie jakości kapitału ludzkiego w tej przestrzeni (więcej [Gzell i in. 2011, s. 11]). W takich przypadkach struktura demograficzna jest prawidłowa i w długim okresie daje to podstawy do zastępowalności pokoleń i rozwoju. W miastach niżej rozwiniętych, mających trudności, małych, przemysłowych i związanych z monogalęziowością struktura demograficzna zostaje zachwiana, następuje odpływ kapitału ludzkiego, szczególnie dotyczy to młodych ludzi oraz wykształconych; w długim okresie konsekwencją tego może być brak zastępowalności pokoleń, a co za tym idzie, małe możliwości rozwoju. Przykładami miast, które doświadczyły kurczenia się są: Glasgow, St. Etienne, Taranto, Essen, Bilbao, Łódź (więcej [Kryńska 2015]), konurbacja katowicka, Wałbrzych i in. Miasta te mają za zadanie wprowadzenie przekształceń, mających na celu przyciągnięcie nowej ludności i sprowadzenie poprzednich mieszkańców. Kurczenie się miast to proces wieloaspektowy i dotyczy zróżnicowanych ośrodków miejskich, mających ogólnie problemy z demografią. W ograniczonym zakresie kurczenie się miast odnosi się do postępującej depopulacji powiązanej z pogarszającą się sytuacją ekonomiczną. W szerokim ujęciu proces ten związany jest „ze społeczną, przestrzenną i ekonomiczną restrukturyzacją ośrodków miejskich, której towarzyszy stały ubytek liczby ludności” [Strykiewicz i in. 2014, s. 9]. W najszerszym podejściu pojęcie to jest rozumiane jako swoista interakcja „między strukturą demograficzno-społeczną, ekonomiczną i przestrzenną miasta” [Strykiewicz i in. 2014]. Konsekwencje kurczenia się miast są w długiej perspektywie niszczące dla tych podmiotów, zgodnie z teorią kumulatywnej przyczynowości Myrdala zapoczątkowana zostaje „lawina” zjawisk negatywnych, które zaczynają się nawarstwiać i są od siebie zależne:

odpływ ludności → mniej ludzi → mniejsza liczba urodzeń → spadek popytu ↓
 ↑ ucieczka inwestorów ← braki na rynku pracy ← starzenie się społeczeństwa

(na podstawie [Musiał-Malago' 2017, s. 73]). Takich powiązań jak przedstawione wyżej można znaleźć wiele, stanowią one problemy i bariery rozwoju dla tych miast oraz niejednokrotnie trudno przerwać te negatywne zależności.

Wskazane uwarunkowania funkcjonowania miast na początku XXI w. są charakterystyczne dla tego okresu i w sposób szczególnie determinują zakres niezbędnych do wprowadzenia zmian oraz wybór ich długookresowej polityki. Jednocześnie uwarunkowania te w pewnym sensie wymuszają zwiększoną dynamikę miast i zapobiegają stagnacji. Nie są to jedyne uwarunkowania cechujące ten okres w gospodarce miejskiej. Inne charakterystyczne warunki to: polaryzacja miast i ich wewnętrznej

struktury, peryferyjność i izolacja, polityczne konflikty, niechęć mieszkańców do zmian i brak tolerancji, nowe modele zarządzania miastem, problemy ekologiczne, hałas i stłoczenie, brak i nieuporządkowanie przestrzenne, niekontrolowane rozlewanie się miast itp.

3. Miasto odpowiadające jako element zachodzących zmian w gospodarce światowej

Miasto odpowiadające nie jest *novum* w gospodarce światowej. Od wieków władze miast odpowiadały na potrzeby zróżnicowanych grup podmiotów użytkujących tę przestrzeń. Model miasta odpowiadającego na potrzeby zakłada na pierwszym planie realizację zadań i celów wyznaczanych przez podmioty funkcjonujące w jednostce osadniczej i okresowo napływające, z różnych powodów, na ten obszar. Nie jest to jedyna wytyczna działania w tym modelu. Miasta same generują potrzeby, które muszą zaspokoić; pobudzają w odbiorcach wybrane potrzeby, które są zgodne z ich polityką rozwoju. Ukierunkowują użytkowników w taki sposób, żeby oni zaczęli odczuwać pewne potrzeby i pozytywne skutki ich zaspokojenia. W ten sposób realizowano ideę miasta zrównoważonego [Kowalewski 2005, s. 123, 124] w Portland już w latach 70. XX w. Miasto, wprowadzając założenia polityki zdrowotnej, dobrej jakości życia i transportu publicznego, stworzyło odpowiednie warunki życia dla mieszkańców ceniących ekologię, chcących dobrze żyć, rodzin z dziećmi. Wzmocniło w mieszkańcach potrzebę ruchu pieszego i transportu publicznego, tworząc strefy wypoczynku, a zwartość miasta zapewniano przez zagospodarowanie terenów dotychczas z różnych powodów niezagospodarowanych lub źle zaplanowanych, gdzie ludność nie chciała mieszkać, a deweloperzy inwestować. Miasto, zapobiegając rozlewaniu się i tworząc zawartą strukturę (co również stało się odpowiedzią na wyzwania gospodarki światowej), podjęło się negocjacji i partycypacji społecznej [Kwiatkowski 2003] w zagospodarowywaniu nieatrakcyjnych przestrzeni oraz unocznilo potrzebę osiedlania się w tej przestrzeni, a także korzyści z tego płynące.

Miasta odpowiadające to miasta „wsluchujące się” w potrzeby mieszkańców. Trudność w realizacji tych potrzeb sprawiają: możliwość ich rozpoznania, wielorakość, sprzeczność, częstotliwość zmian tych potrzeb oraz ich moda i sezonowość, a także brak refleksji nad przedstawianymi potrzebami przez samych zgłaszających. Rozpoznawalność potrzeb można zwiększyć i miasta robią to przez proces partycypacji w podejmowaniu decyzji na różnym poziomie ich wagi. Służą do tego: proces negocjacji i badania społecznego odbioru założeń strategii rozwoju; budżet obywatelski; zbieranie informacji drogą referendum, badania opinii i wywiadu; wybory władz, decydujące o utrzymaniu polityki bądź jej zmianie; wskazanie sposobu realizacji zadań lub zagospodarowania przestrzeni przez mieszkańców drogą warsztatów *design thinking*; porozumiewanie się z mieszkańcami drogą portali społecznościowych, budując częściowo nieformalną ścieżkę odpowiedzi na nurtujące ich pytania oraz ustalenia hierarchii priorytetów.

Miasto odpowiadające nie wyklucza wprowadzania i współistnienia innych modeli w danej przestrzeni, np.: miasta inteligentnego, kreatywnego, ekologicznego, miasta-ogrodu, sieciowego. Wręcz odwrotnie ta idea swobodnie funkcjonuje obok innych modeli ze względu na to, że odnosi się do postaw a nie podstaw działalności. Głównym czynnikiem od którego zależy jest ten model to kapitał ludzki, a przede wszystkim jego jakość, świadomość, szybkość reakcji, zaangażowanie się i uspołecznienie. Istotna jest także postawa władz, ich jakość i społeczna odpowiedzialność. W modelu miasta odpowiadającego władze nawiązują bezpośredni i partnerski kontakt z użytkownikami tego obszaru; stają się wyrazicielami woli mieszkańców, podmiotami przyciągającymi ukierunkowane inwestycje, inwestorami, którzy realizują przedsięwzięcia odpowiadające użytkownikom oraz nauczycielami kreującymi świadomość mieszkańców i ich wiedzę o jakości życia.

Ideę miasta odpowiadającego władze miasta wpisują programowanie rozwoju społeczno-gospodarczego. Jej wdrażanie zależy od wielu czynników, m.in. od otwartości i świadomości władz miasta, jakości kapitału ludzkiego i chęci jego uczestnictwa w kreowaniu procesu rozwoju miasta, jego otwartości na zmiany, innowacyjności, usieciowienia i konkurencyjności.

4. Czy Wrocław to miasto odpowiadające w świetle programowania rozwoju społeczno-gospodarczego?

Zaspokojenie potrzeb podstawowych, ustalenie podstaw rozwojowych i źródeł utrzymania we Wrocławiu pozwala na przejęcie na wyższy poziom myślenia o rozwoju tej jednostki osadniczej. Kapitał ludzki zgromadzony w mieście i napływający do niego coraz częściej zgłasza potrzeby wyższego rzędu, które powinny być zrealizowane przez miasto. Mieszkańcy zaspokajają w większości potrzeby podstawowe, odczuwają stosunkowo wysoką jakość życia w mieście i uczestniczą w jego życiu w różnych formach, jako odbiorcy tego, co Wrocław ma do zaoferowania, jak również jako dawcy pomysłów, inicjatorzy i cenzura.

Pewne elementy idei miasta odpowiadającego zostały zastosowane przy opracowaniu nowej Strategii rozwoju Wrocławia do 2030 r. Jednym z nich jest szerokie uczestnictwo społeczeństwa w wypracowywaniu strategii – wieloetapowe badania opinii mieszkańców na temat zakresu dokumentu, priorytetów i zadań, które powinny zostać zrealizowane do 2030 r. Spotkania zostały zapoczątkowane tematycznymi konferencjami połączonymi z warsztatami, w których liczny udział brali mieszkańcy. Miały one dwojaki charakter, z jednej strony efektywnie angażowały społeczeństwo, z drugiej zbierały informacje o potrzebach, problemach i barierach. W spotkaniach brały udział różne grupy podmiotów, w wyniku czego zebrane informacje pozwoliły na szeroki obraz oczekiwań, na które ma odpowiedzieć miasto. Kolejny etap rozpatrywania opinii mieszkańców i ich potrzeb stanowiło szerokie badanie wrocławian, w którym zawarto ankietę dotyczącą oczekiwanej wizji miasta [Pluta (opr.) 2016]. Wyniki ankiety częściowo były zaskakujące, gdyż dotychczasowa wizja: Wrocław

– Miasto spotkań zyskała jedynie 15% głosów wśród ankietowanych. Wrocławianie w głównej mierze akcentowali potrzebę dążenia miasta do realizacji wizji: Wiodący ośrodek nauki i kultury w Europie Środkowej (28% ankietowanych), Najlepsze i najpiękniejsze w Europie miasto-ogród (26,5% ankietowanych), Dolina Krzemowa Europy Środkowej (24% ankietowanych). Miasto, odpowiadając na potrzeby mieszkańców, wskazało następującą wizję: Zrównoważony rozwój oparty na wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych mieszkańców oraz kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości [Strategia Wrocław 2030, *Wizja...*]. W tej wizji znalazła się odpowiedź na długookresowe oczekiwania Wrocławian, integrując cele różnych grup podmiotów.

Wyniki ankiety wraz z ustaleniami z konferencji i warsztatów zostały wzięte pod uwagę przy przygotowywaniu ramowego tekstu strategii rozwoju (etap ekspercki), powstały tekst stanowił odpowiedź na oczekiwania mieszkańców przy uwzględnieniu wytycznych ekonomiczno-przestrzennych gospodarki miejskiej, spójności z dokumentami krajowymi i międzynarodowymi, analizą zasobową oraz ideą zrównoważonego rozwoju.

Kolejnym elementem budowy Strategii rozwoju Wrocław 2030 były konsultacje z organizacjami społecznymi, towarzystwami związanymi z miastem i in., gdzie negocjowano poszczególne elementy dokumentu. Opracowanie zostało również przedstawione prezydentowi Wrocławia i komisjom miejskim. Stworzono także jego uproszczoną wersję, w której wraz z poszczególnymi założeniami Strategii zawarto krótkie ich objaśnienia, tak aby dokument stał się przystępny dla Wrocławian. Ta wersja Strategii jest udostępniona na stronie internetowej, dzięki czemu może być szeroko dostępna i dyskutowana. Te wieloetapowe konsultacje odpowiadają na potrzeby użytkowników miasta i jednocześnie wspomagają proces budowy miasta odpowiadającego, tworząc przesłanki do realizacji idei miasta dopasowanego (więcej [Rynio 2017, s. 204, 205]). Mieszkańcy zgłaszają wiele propozycji, które w inny sposób nie zostałyby przedstawione; uczą się odpowiedzialności za miasto i aktywizacji społecznej [Unia Europejska 2011, s. 48, 49].

Cel główny Strategii to podnoszenie standardów życia mieszkańców oraz wzmacnianie pozycji Wrocławia w globalnej gospodarce [Strategia Wrocław 2030, *Cel...*]; cel ten odpowiada na wyzwania gospodarki globalnej i ma za zadanie co najmniej utrzymać pozycję konkurencyjną miasta. W tym samym kierunku w odpowiedzi na zachodzące w gospodarce światowej zmiany podążają zapisy stworzonej na potrzeby Strategii „Aktywnej macierzy działań kierunkowych” [Strategia rozwoju... s. 15, 16], warunkującej zależności między priorytetami a możliwością osiągnięcia celów operacyjnych; w konsekwencji na przecięciu powstają zadania do realizacji. Zadania te mogą być zmieniane w zależności od uwarunkowań rynku, co odpowiada na potrzeby dostosowawcze do turbulentnej gospodarki światowej.

5. Zakończenie

Zmiany, jakie zachodzą w gospodarce światowej, tworzą warunki niepewności, które powinny zostać uwzględnione w programowaniu rozwoju społeczno-gospo-

darczego miasta. Wobec tego pewność niepewności determinuje konieczność zachowania elastyczności zarówno samego procesu programowania, jak i strategii rozwoju. Te uwarunkowania sprzyjają zastosowaniu modelu miasta odpowiadającego. Miasto odpowiadające to ośrodek osadniczy, który szybko reaguje na zmieniającą się rzeczywistość. Odpowiada ono na: potrzeby mieszkańców i pozostałych użytkowników, impulsy pochodzące z gospodarki światowej, sieciowe powiązania. Taki model miasta wymaga ciągłej aktywności, uczestnictwa, prowadzenia nieustannych obserwacji i badania tendencji. Nie jest to idea łatwa do realizacji, jednak wdrażanie podstaw funkcjonowania miasta odpowiadającego powinno w konsekwencji wpływać pozytywnie na: odbiór przez mieszkańców, napływ ludności, jakość kapitału ludzkiego, podnoszenie pozycji konkurencyjnej, proces inwestycyjny i inwestorów oraz wprowadzanie idei miasta dopasowanego. Programowanie rozwoju miasta odpowiadającego i budowa długookresowej strategii wymagają zebrania wielu danych, przeprowadzenia dogłębnych analiz, wielopodmiotowego i wieloaspektowego działania. Władze wielu ośrodków miejskich stosują wytyczne miasta odpowiadającego, choć nie w pełnym zakresie i w mało spójny sposób. Wrocław, opracowując nową strategię rozwoju, podejmuje się częściowo wdrażania idei miasta odpowiadającego, jednak nie jest to jeszcze proces w pełni wykorzystujący ten nurt ze względu na nowatorstwo tych założeń i nie całkowite ich uświadomienie. Wobec czego przed miastem długi czas dostosowań do wprowadzenia idei miasta odpowiadającego i pokonywania barier z tym związanych. Na tym etapie Wrocław staje się miastem przełomów ideowych.

Koncepcja miasta odpowiadającego to zestaw działań wynikających ze zgłaszanych potrzeb, uwarunkowań i wyzwań; aktywizowane są zróżnicowane podmioty w obszarze miasta, które mogą odpowiedzieć, czyli wspomóc realizację tych potrzeb, wyzwań i konsekwencji zmian. W idei miasta odpowiadającego istotna jest aktywizacja podmiotów związanych z miastem, związanie mieszkańców z tym obszarem, nawiązanie partnerskich relacji między władzami miasta a mieszkańcami (przybliżenie władzy do społeczeństwa), wprowadzenie społecznej odpowiedzialności władzy i kapitału ludzkiego z danego obszaru. Podmioty jednocześnie uczą się od siebie i nawiązują kontakty, dodatkowymi walorami są tu ułatwienia przepływu informacji i trafność inwestycji inicjowanych w odpowiedzi na impulsy z rynku, zgłaszane potrzeby i priorytety.

Literatura

- Europejska Rada Urbanistów, 2003, *Nowa Karta Ateńska. Wizja miast XXI wieku*, Lizbona, 20 listopada.
- Gzell S., Wośko-Czeranowska A., Majewska A., Świeżewska K., 2011, *Miasto zwarte. Problem terenów granicznych*. Urbanistyka. Międzyuczelniane Zeszyty Naukowe, no. 16, Akapit-DTP, Warszawa 2011.
- Kowalewski A.T., 2005, *Rozwój zrównoważony w procesach urbanizacji*, Nauka 1/2005.

- Kryńska E., 2015, *Znikanie miast. Studium przypadku Łodzi*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 223/2015.
- Kwiatkowski J., 2003, *Partycypacja społeczna i rozwój społeczny*, Warszawa 2003, http://www.wsap.edu.pl/pub/Biblioteka_@ntykorupcyjna/J.%20Kwiatkowski%20-%20Partycypacja%20spo-%B3eczna%20i%20rozw%F3j%20spo%B3eczny.pdf (15.06.2017)
- Lorens P., 2014, *Współczesne przemiany struktury miast i obszarów metropolitalnych*. Artykuł powstał na podstawie referatu, wygłoszonego podczas konferencji: Miasto idealne – miasto zrównoważone. Planowanie przestrzenne terenów zurbanizowanych i jego wpływ na ograniczenie skutków zmian klimatu, Warszawa, 24 października.
- Musiał-Malago M., 2017, *Przestrzenne zróżnicowanie procesu kurczenia się miast w Polsce*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 467.
- Pluta J. (opr.), 2016, *Mieszkańcy na temat bieżącej oceny potencjału Wrocławia i strategii rozwojowych miasta. Analiza socjologiczna wyników badań oceny potencjału społecznego i perspektyw rozwoju Wrocławia w kontekście tworzenia strategii Wrocławia w perspektywie roku 2030*, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.
- Rynio D., 2017, *Miasto przełomu ideowego w drodze kreowania przyszłości na przykładzie Wrocławia w pierwszej połowie XXI w.*, [w:] Klasik A., Kuźnik F. (red.), *Wehikuły rozwoju lokalnego i regionalnego*, KPZK PAN, Studia. t. CLXXVII.
- Strategia rozwoju Wrocławia 2030*, 2016, Wrocław, grudzień [rękopis].
- Strategia Wrocław 2030, *Cel: Wzmacnianie solidarności i kreatywności, podnoszenie jakości życia*, <https://www.wroclaw.pl/rozmawia/cel-wzmacnianie-solidarnosci-i-kreatywnosci-podnoszenie-jakosci-zycia>(15.06.2017).
- Strategia Wrocław 2030, *Wizja: Zrównoważony rozwój oparty na wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych mieszkańców oraz kreatywności, innowacyjności i przedsiębiorczości*, <https://www.wroclaw.pl/rozmawia/strategia-wroclaw-2030-wizja> (15.06.2017).
- Stryjakiewicz T., Jaroszewska E., Marcińczak S., Ogródowczyk A., Rumpel P., Siwek T., Slach O., 2014, *Współczesny kontekst i podstawy teoretyczno-metodologiczne analizy procesu kurczenia się miast*, [w:] Stryjakiewicz T. (red.), *Kurczenie się miast w Europie Środkowo-Wschodniej*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Unia Europejska, 2011, *Miasta przyszłości. Wyzwania, wizje, perspektywy*, Polityka Regionalna, październik, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/citiesoftomorrow/citiesoftomorrow_final_pl.pdf (15.06.2017).